

Ar romānu “Mīlestības gravitācija” Sāra Stridsberja apliecina savu vietu starp labākajiem zviedru mūsdienu autoriem.

Svenska Dagbladet

Kritiķis Sāras Stridsberjas prozas priekšā jūtas bezspēcīgs. Kā lai liek tev, mīļo lasītāj, saprast, cik fantastiski viņa spēj sarakstīt kopā gaismu un tumsu?

Politiken, Dānija

Sāra Stridsberja ir viena no lielajām literārajām balsīm mūsdienu zviedru literatūrā.

Dagbladet, Norvēģija

“Mīlestības gravitācija” ir brīnišķīgs romāns par to, kā izmantot visu, ko dzīve mums sniedz, par spīti bailēm un ilgām rīkoties pareizi. Drosmīgs, oriģināls un inteligēnts, ar atsvaidzinošu tiešumu – kā alternatīva sentimentalitātei un vienlaikus pārsteidzoši poētiska proza.

Herald, Skotija

Sara Stridsberg

**Beckomberga.
Ode till min familj**

Sāra Stridsberja

Mīlestības gravitācija

No zviedru valodas tulkojusi

Dace Deniņa

821.113.6-31
St 760

Sara Stridsberg
BECKOMBERGA. ODE TILL MIN FAMILJ

Copyright © Sara Stridsberg, 2014
By agreement with Hedlund Literary Agency and Banke, Goumen & Smirnova
Literary Agency, Sweden.
Cover design © Mónica Reyes
Cover images © Shutterstock and MacLehose Press

**Tulkojuma izmaksas palīdzēja segt Zviedrijas Mākslas padomes
piešķirtā subsidija, pateicamies par atbalstu.**

Līdzfinansē
Eiropas Savienība

Projektu līdzfinansēja
Kultūras ministrija

Kultūras ministrija

Sāra Stridsberja
MĪLESTĪBAS GRAVITĀCIJA

Apgāda Zvaigzne ABC vadītāja VIJA KILBLOKA
Projekta vadītāja *Una Orinska*
Redaktore *Iveta Polkmane*
Korektore *Diāna Graudiņa*
Mākslinieciskā redaktore *Inguna Kļava Švanka*
Vāka dizainu adaptējusi *Ilze Isaka*
Maketētāja *Dace Polkmane*

Apgāds Zvaigzne ABC, SIA, K. Valdemāra ielā 6,
Rīgā, LV-1010. Red. nr. T-761.
Jelgavas tipogrāfija

Šis ir ar autortiesībām aizsargāts darbs. Darba reproducēšana vai jebkāda cita
neatļauta izmantošana ir autortiesību pārkāpums. Par autortiesību pārkāpšanu ir
paredzēta atbildība Krimināllikuma 148. pantā. Saskaņā ar Autortiesību likuma
69.¹ pantu persona ir arī mantiski atbildīga par visiem zaudējumiem un morālo
kaitējumu, kuru tā radījusi ar autortiesību pārkāpšanu.

© Tulkojums latviešu valodā, Dace Deniņa, 2023

© Mākslinieciskais noformējums, literārā apdare, izdevums latviešu valodā,

Apgāds Zvaigzne ABC, 2023

ISBN 978-9934-31-907-5

Vientulīgs balts jūras putns lido caur slimnīcas gaitenīem Lielajā Vīru nodaļā Bekomberjā. Tas ir liels un mirdzošs, un sapnī es skrienu tam pakaļ, cenšoties to notvert, taču nepaspēju, pirms putns izlido pa sadauzītu logu un nozūd naktī.

PĒDĒJAIS PACIENTS
(ŪLOFS)

Baltais radiotornis pie Spongas stacijas 1995. gada ziemas nogalē. Kad viņš ledainajos vējos uzrāpjas tornī, priekšā ieplešas tuksnesīga, sastingusi ziemas ainava. Miesa ir veca un vārģa, taču sirdī viņš jūtas jauns un spēka pilns. Skatienu viņš cieši pievērsis rokām, lai nesareibtu galva, un nakts ap viņu ir skaidra: kniepadatas lieluma zvaigžņu caurumi, pa kuriem iespraucas gaisma kā no citas pasaules, spoža blāzma, kas spīd aiz melnā, solījums par kaut ko citu, – mirguļojoša blāzma, kas apgaismo un stiprina viņu, nevis šī miklā, aukstā tumsa, kas allaž vijusies viņam apkārt: pelēka saule, pelēcīgi, nespodri stari. Pie apvāršņa pirmā vāri plaiksnījoša gaisma, viegla, atmosfēriska svītra rožainā un zeltā, bet dažus kilometrus tālāk Bekomberjas guļamzālē gaida viņa gulta, tukša un svaigi uzklāta, blakus citām gultām, kuru palagos reiz atpūtās aizmigušas neaizsargātu augumu ēnas. Nu visi ir prom.

Viņš ilgi stāv laukumīnā pašā augšā un raugās uz nodzēsto pilsētu un vientuļajām, baltajām nakts gaismiņām. Tad viņš novelk mēteli un biezo džemperu, noņem melno slimnīcas mici un brilles un saliek visu mazā, akurātā kaudzītē sev blakus. Zem viņa ieplešas pasaule – sega no namiem, ielām un

cilvēkiem –, kas elpo kā viena vienīga vesela, tīra un kolektīva cilvēka plauša, taču viņam tur nav nākotnes, nekad tās nav bijis, viņš allaž ir klejojis viens ar slimības zīmi kā aklā spieduma zīmogu zem ādas, redzamu visiem, izņemot viņu pašu. Kad viņš tuvojās kādai meitenei, viņa allaž izvairījās, un ikreiz, kad viņš pastiepa roku, to uztvēra kā naidīgumu un atkal aizveda viņu atpakaļ uz slimnīcu. Starp viņu un pasauli ir uzstādītas neredzamas restes, mēmām sejām ļaudis novērsās no viņa, liekot viņam būties no cilvēkiem, un viņš aizvien vairāk ierāvās sevī. Viņa nepietrūks itin nevienam šajā pasaulē, nepietrūks viņa neveiklās pelēcības; nav nekā īpaša, kas saistītu viņu ar cilvēkiem, viņš nekad nav bijis kails kopā ar kādu, nekad nav nevienam pieskāries, it kā būtu staigājis zem tumsas apmetņa; nav nekādu parādu, nekādu cilvēcisku saišu, tikai šīs restes, neredzamās ķēdes, kas viņu attur un padara vientuļu.

Un, kad medicīnas māsa iet caur tukšajām guļamzālēm un ieslēdz dienasgaismas lampas pēdējā Lielās Vīru mājas nodaļā, viņš metas lejup naktī ar vienu vienīgu vēlēšanos: lai kaut kas viņu beidzot uztvertu, kāda roka vai vējš, lai kāds noturētu viņu šajā pasaulē, taču viņš ir tikai kūleņojošs sainis, kas pāris reizi apgriežas gaisā, iekams aizvirpuļo pār pasaules malu, atsitās pret zemi un sašķīst.

Pēdējos mēnešos Bekomberjā viņš ir saņēmis atļauju iziet viens pats, taču nekad šīs atļaujas neizmanto, tikai visu

dienu sēž pie loga un nolūkojas uz kokiem, pat ne reizi neiziet pagalmā kopā ar pārējiem. Viņš vairs neiededz lampiņu globusā, kas daudzus gadus stāvējis pie viņa gultas, un, dienu pirms viņam jāpamet slimnīca pēc pēdējās sarunas ar dakteri Janovski, viņš stāv pie galvenās māsas kabineta – cepurē un mētelī virs pidžamas – un paziņo, ka izies uz dažām stundām, lai saplūktu puķes. (*Saplūktu puķes februārī?*) Viņš nozūd un neatgriežas ne vakarā, ne arī nākamajā dienā. Pēc dažām dienām viņa liķi atrod zem radiotorņa – kāda sieviete, kas tur pastaigājas ar suni, ierauga viņu guļam sadzeltējušā pērnajā zālē, izstiepušos svītrainajā pidžamā, ar sašķaidītu galvu un sarmu uz drēbēm.

I

PIRMĀ SARUNA

“Es avīzē izlasīju, ka Edvards Vintersons ir miris,” Džims saka, sēdēdams manas lasāmlampas gaismas aplīti Jungfrugātānā un grozīdams pirkstos avīzes izgriezumu, sēru sludinājumu. “Manas nodaļas galvenais ārsts Bekomberjā. Tu viņu atceries, Džekij?”

Kamēr mēs runājamies, debesis cita pēc citas iedegas zvaigznes, gaišu pārļu virtene pār tumši zilo, tā ir vakara zvaigžņu blāvā, zūdošā gaisma, un, protams, es atceros Edvardu, viņš mēdza stāvēt pie Lielās Vīru ieejas un mijkrēslī smēķēt cigareti – vientuļa dūmu vija pelēkā gaismā, viņa platais smaids, kad viņš ieraudzīja Džimu, tā reize, kad es iesnauodos viņa aizmugures sēdekli ar saulē izbalējušo pārvalku, kad viņš veda mani mājās no slimnīcas.

Maigajā lampas blāzmā Džims man stāsta, kā viņš kopā ar Edvardu Vintersonu daktera sudrabainajā mersedesā mēdzis braukt uz nakts ballītēm Esteralmē tolaik, kad ārstējās Bekomberjā. Saulrietā viņu pasauca no nodaļas, un tad viņi brauca caur liepu aleju un tālāk uz dziestošo pilsētu, kas reiz bija bijusi viņa dzīve. Edvards Vintersons viņam bija paņēmis civilās drēbes, tīru kreklu, džinsus un žaketi, kas glītā kaudzītē

gaidīja uz auto virsbūves, un jau brīdī, kad viņi izbrauca pa slimnīcas vārtiem, Džimam rokā bija cigarete un glāze.

“Edvards bija fantastisks vīrs,” Džims iesmējies saka, “un arī pilnīgi traks! Mēs iemīlējāmies vienā un tajā pašā sievietē. Sabīnā. Vai tu viņu atceries? Viņa bija galīgi jukusi, un, tā kā Edvards bija tikai bagāts zēns no Estermalmes, viņam nebija ne jausmas, kā ar Sabīnu apieties.”

Daži noklīduši mākoņi peld pār izplūdušo tušas zīmējumu, kas veido debesis pirmajā ziemas pēcpusdienā, kad Džims atnāk pie manis un stāsta par Bekomberju. Viņš Stokholmā tikai ciemojas, pēc dažām dienām atgrieziesies Kariņo, mājā pie Atlantijas. Saules pēdējās sarkani pulsējošās svēdras un tabakas dūmu spirāles, kas pamet viņa muti, kamēr viņš runā, liek man iedomāties par dūmaku, kas gūla pār ainavu, kad mēs ar Lūni pirmoreiz ieradāmies tur viņu apciemot, par sniega dūmiem, kas šūpojās starp namiem.

Viss ap mums bija sasalis, kad mēs gājām pa asfaltētajiem celiņiem, mēģinot izlasīt norādes. Šķita, ka miklajiem koku stumbriem kāds ir nogriezis mizu, un es joprojām iztēlē dzirdu žagatu klaigas, kas atbalsojās starp ēkām kazarmām līdzīgajā pagalmā, kad mēs steidzāmies uz Lielo Vīru. Lūne koši sarkanā mētelī un zābakos, viegli salikusi uz priekšu,

cieši satvērusi apkakles stūrus. Izskatījās, it kā viņa ietu caur vētru. Džima bālā seja bez smaida, viņa skatiens bija apdzisis, bet rokas, cenšoties aizsmēķēt cigareti, tā drebēja, ka viņš bija spiests padoties un to nolikt. Lūne, kas patiesībā bija atmetusi smēķēšanu, paņēma paciņu un aizsmēķēja vienu cigareti viņam un vienu pati sev, tad ievilka dažus ātrus dūmus, pirms saspieda cigareti zem zābaka papēža.

Džims: es to jau biju mēģinājis, bet nekad tas nebija īpaši nopietni. Es bieži gulēju ar galvu Lūnes gāzes plītī, kad viņa pārnāca no darba. Rožu pušķis uz virtuves galda un atgriezta gāze. Tas bija eksperiments. Taču šoreiz tas bija kā brīvais kritiens. Es kritu un pēc tam turpināju krist.

Džima draugi slimnīcā iesauca viņu par Džimiju Dārlingu, un pēc kāda laiciņa arī es sāku viņu tā saukt, kad mēs kopā ar pārējiem pacientiem sēdējām mazajā nogāzē jauno bērziņu ielenkumā. Dūmi, kas no cigaretēm cēlās debesīs, bija dūmu signāli tiem, kuri atradās otrpus žogam, mūsu sveiciens ārpusaulei. Es savācu izsmēķus un atdevu tos Džimam un Sabīnai, bet vēlāk Paulam.

“Džimij Dārling?”

“Jā.”

“Vai tu izveselosies?”

“Es nezinu, Džekij.”

“Vai tad tu negribi izveseļoties?”

“Es vairs nezinu, ko gribu, es vairs nezinu, ko tas nozīmē – būt veseram. Un šeit es jūtos kā mājās, vairāk mājās, nekā jebkad esmu juties citur. Cilvēki šeit ir citādi, viņiem nav nekā, un es esmu sapratis, ka nav nekādas nozīmes tam, kas tev pieder un kur tu dzīvo. Visi tik un tā ir vienādi, nav jēgas aizsargāties.”

“No kā aizsargāties?”

“Es nezinu. No vientulības... no iekšējā bezdibeņa.”

“Tad tu neatgriezīsies?”

“Es vēl nezinu, Džekij. Negaidi mani.”

Sabīna, izstiepusies uz vēdera, guļ melnajā zālītē pie kapelas, nolikusi priekšā atvērtu grāmatu.

“Es lūdzu tikai brīvību,” viņa saka, lūkodamās augšup uz mani, un viņas acu zīlītes, par spīti spožajiem saules stariem, ieplešas, līdz viss, kas atliek no acs, ir melna tinte un tīras sāpes. “Un, ja man liedz brīvību, kā tas vienmēr notiek, es tik un tā to paņemu.”

Es nekad neaizmirsīšu viņas acis, kā tās iepletās un sarāvās spožajā gaismā zem Bekomberjas kokiem. Lielas, tumšas un nekustīgas viņas sejā, sastingušas no zālēm un alkohola. Ilgu laiku viņa bija mana nākotnes aina, bet nu es vairs nezinu. Kādu vakaru, kad stāvu pie 6. nodaļas loga, es ieraugu viņu skrienam lejup pa nogāzi pie bērziem aiz Lielās Vīru, bet viņai nopakaļ skrien Edvards. Pie lielā ozola viņš satver

Sabīnu un novelk lejup zālītē, norauj viņas kaklarotu, un pērlītes aizlido pa gaisu kā ūdens šaltis, kā zilās lietus lāses.

Mēnešiem ilgi es atrodu pērles zālītē zem ozola. Rudzupuķu zilās, indigo zilās, lazurītas zilās, debeszilās, bet ar laiku tās kļūst arvien nespodrākas, no dažām pērlītēm lietus ir pavissam nomazgājis krāsu, tās ir ziloņkaula baltumā, bezkrāsainas. Sākumā es nolemju tās atdot, bet vēlāk jau vairs nav neviena, kam tās dot.

Apsēdies atzveltnes krēslā un sagumis tā, ka krēsls šķiet milzīgs, Džims atgādina vecu zēnu; garās, kaulainās kājas bezrūpīgi izstieptas uz priekšu. Atzveltnes krēsls ir viena no nedaudzajām mantām, kas palikušas no Vitas un Henrika, viss pārējais ir pazudis, to pārdeva jau sen, kad Džimam vajadzēja naudu. Fotografijās viņi izskatās aizvien jaunāki, kamēr mēs, pārējie, pamazām novecojam. Vitai bija mazliet zem četrdesmit, kad viņa aizgāja, mazliet jaunāka par mani šobrīd, un vecās, melnbaltās kāzu bildēs no viņas acīm turpina starot gaismā.

Neviens nebūtu spējis noticeēt, ka Džims piedzīvos vecumdienas. Viņš allaž atradās ārpus laika un dzīvoja pēc saviem likumiem, gluži kā liels, bīstams, nevaldāms bērns, un viņš pārāk milēja nāvi, lai kāds spētu iztēloties novecojušu

Džimu. Es reizēm iedomājos, ka Džimam trūkst fotogrāfiju no dzīves pēc jaunības, novecošanās, viņš vienmēr ir darījis to, ko vēlas, sekojis visām kaprīzēm un instinktiem: melojis, krāpis, dzēris, pametis. Nedomāju, ka viņš jebkad ir kādu mīlējis. Ne mani, ne pusbrāļus, varbūt pat ne Lūni.

“Nu izbeidz, Džekij!” viņš saka, aizmirsis, ka nākamgad viņam apritēs septiņdesmit. “Es nekad nebūšu vecs. Esmu dzīvojis pārāk ātri. Un nemaz neesmu gribējis dzīvot. Ne jau pa īstam. Ne tā kā tu.”

Viņš atkal ir nolēmis mirt, paziņoja par to bez aplinkiem, līdzko ienāca pa durvīm Jungfrugātānā. “Es negribu novecot, Džekij. Man vairs nav nekā, kam dzīvot.” Viņš ir ieradies Stokholmā, lai atvadītos no manis un Mariona. Pēc dažiem mēnešiem grasās iepeldēt jūrā no mazā liča Spānijas ziemeļos. Viņš ir pataupījis kastīti miegazāļu ar nosaukumu *Imovane* un palūdzis manu svētību, un es viņam to devu, jo mēdzu dot viņam visu, ko viņš man lūdz. Viņa klātbūtnē es allaž kļūstu mēma, šķiet, visas domas manī iznikst.

“Dari, kā gribi, Džim,” es ātri saku, “tu to vienmēr esi darījis.”

Kad Džims bija pametis mani un Lūni mazajā īres dzīvoklī Observatoriegātānā – pirms nokļuva Bekomberjā –, viņš man rakstīja vēstules:

“Mīlo Džekij, tev man jāpalīdz! Lūdzu, atnāc uz brītiņu šurp pēc skolas, Džekij! Tu esi vienīgā, kas var mani glābt. Vai vari atnākt pie manis? Te ir tik vientuļi.”

Es nekad neatbildēju uz viņa vēstulēm, jo vienkārši nezināju, ko atbildēt, un man allaž bija sajūta, ka es nespētu Džimu izglābt, pat ja patiesi pūlētos. Beigu beigās viņu vienmēr ir izglābis kāds cits, kāda sieviete – kā Sabīna – vai alkohols.

Džims vairs nelīdzinās sev. Seja ir bāla par spīti cepinošajai saulei virs mājas Kariņo, viņš ir ģērbies smalkā uzvalkā, kas ir pāris izmēru par lielu, un elegantās kurpēs; agrāk viņš tādas drēbes nevalkāja. Pirms tam vienmēr bija džinsi, krāsu zaudējuši T krekli un krosenes. Izskatās, ka viņš ir saposies pats savām bērēm. Un viņa acis vairs nav gaismas, kas tur allaž bijusi. Skaistās, biedējošās, tukšās gaismas, kas mēdza plūst pāri malām, apgaismoja nakti ap viņu un atklāja tādu īpašu spraigumu un bezrūpību, kaut ko neapturamu, gluži kā stipras liesmas vai klints krauju. Vienas acs tumšzilo varavīksneni klāj viegla, pienaina plēvīte, un skatiens ir nemierīgs, meklējošs. Bez sievietēm un alkohola, bez iekšējās seksuālās posta kvēles vairs nav palicis nekā, atskaitot pelnus, tikai novecojis augums pārāk lielā uzvalkā, bez nākotnes, bez cerībām. Kā tritons, kas vasarā aizzibinās pa gaisu; tā saspringtais, elastīgais ķermenītis spīd un vibrē, pārpilns ar dzīvību un enerģiju, kas izžūst, kad līdz ar ziemu ierodas aukstums.